

yhteinen sosiaalisuus, yhteinen identiteetti ja taju tästä identiteettistä” (s. 46). Dayan on yhtäältä Tarden jalanjäljillä korostaessaan, että julkisoija sitoo yhteen viestintä, ei fyysinen läsnäolo, ja kulkee toisaalta Deweyn ja Blumerin kintereillä todetessaan, että tyypillisimmät julkisot – asijulkisot – syntyvät ongelmien tiedostamisesta ja pyrkivät niiden ratkaisuun.

Dayanille yleisöt ja julkisot ovat tavallaan kuin kaksi olotilaa, joiden välillä on jatkuvaa kiertoa: syntyneen julkison jäsenet palaavat yleisöksi seurattessaan viestimistä toimintansa kulkua, ja toisaalta julkisot alkavat usein itää yleisön piirissä kun siellä reagoidaan johonkin viestintän kertomaan. Jälkimmäiseltä kannalta Dayan jakaa yleisön kuluttajayleisöön, joka on puhdas tilastollinen suure, ja tulkitsevaan yleisöön, joka sisältää jo julkisojen ituja. Tämä voisi olla se yleisön ja julkison rajapinta, jota Livingstone kutsui kansalaiskulttuuriksi; tosin Dayan ei itse tee tällaista kytköstä kohdassa, jossa hän puuttuu lyhyesti keskusteluun tästä kulttuurista.

Dayan näkee julkisot mielestäni turhan ryhmämäisiksi, eräänlaisiksi yhteiskunnallisiksi liikkeiksi. Toisin kuin hän antaa ymmärtää (etenkin s. 55–56), julkisoksi eivät määrity esimerkiksi vain jonkin asian julkisuuteen nostaneet ja sitä ajavat tahot, vaan julkisoutta määrittävät kaikki julkiset puuttumiset tuohon asiaan. Näin määrittävän julkison piirissä voidaan sitten puhua asiaa ajavasta liikkeestä (Dayanilla julkiso) ja sen vastaliikkeistä (Dayanilla vastajulkisot) osajulkisoina. Se, ettei hän pane tarpeeksi painoa julkisille puuttumisille julkisouden määrittäjänä, johtunee hänen tavastaan pitää julkisoja kiinteinä muodostumina – pulma, joka näkyy kirjassa muuallakin.

Muista artikkeleista lähinnä vain Kirsten Drotnerin analysiilla matkaviestimistä on erityisempää annettavaa käsillä olevalle temalle. Hän väittää, että niiden yleistymisen aiheuttamat muutokset ”haastavat perinteisiä käsityksiämme siitä, kuinka yleisöt ja julkisot rakentuvat” (s. 201). Totta. Selväähän on, että julkisviestinnän kuten radion tai tv:n yleisönä toimiminen on erilaista kuin keskinäisviestintää edustavan

tekstarin lukeminen kännykästä. Aika outoa on, että Drotner ei vertaa ’matkaviestintäyleisöyttä’ kirjeiden, korttien ja lankapuheluiden vastaanottoon. Olisiko tuon yleisöyden (tai yleisöitymisen, *audiencing*) erityisyys kalvennut tässä vertailussa? Erityisyytenä toki säilyy se, että kännykkäpuheluja vastaanotetaan monesti julkisissa tiloissa ja yhteisissä.

Pohtiessaan matkaviestinnän merkitystä mahdollisen julkisoitumisen kannalta Drotner lähtee kansalaiskulttuurin käsitteestä, joskin minulle jäi hämäräksi, miksi. Joka tapauksessa yhdyin hänen kantaansa siinä, että matkaviestintä edesauttaa julkisoitumista vaikkapa mahdollistaessaan asiaan vihkiytyneiden nopean mobilisaation protesteihin, jotka jos mitkä ovat yksityisyyden ylittävää julkista puuttumista asioihin. Toisaalta matkaviestintä asettaa julkisoitumiselle omanlaisiaan rajoja: ”se sallii informaation levityksen laajalle mutta ei yksityiskohtaista argumentaatiota; asiakohtaisen toiminnan, mutta ei järjestelmällistä deliberaatiota” (s. 201). En silti sanoisi näiden(kään) näkökohtien pohjalta, että mobiilitekniologia mullistaa yleisön, julkison ja niiden suhteet: matkaviestinnänkin osalta asiaa määrittävät edellä esittämäni joukkokäyttäytymismuodot.

Mirca Madianoun ja Ulrike Hanan Meinhofin artikkeleissa tarkastelun kohteena on se, missä näärin tietyt media- ja esitysmuodot voisivat kyetä kannustamaan yleisöjään julkiseen toimintaan. Heidän tutkimuksensa eivät kuitenkaan ulotu siihen, missä mitassa näin tapahtuu. Roberta Pearsonin ja Mäire Messenger Davisin teatteriyleisötutkimus tuntuu väen väkisin kirjan teemaan ängetyltä. Sonia Livingstone pohtii toisessa artikkelissaan, kuinka yksityisen ja julkisen raja muuttuu lasten, nuorten ja heidän perheidensä kannalta, kun uudet viestimet – etunenässä netti – tuppautuvat kodin piiriin. Yksi hänen huomionsa on, että lapset ja nuoret arvostavat yksityisyyttään ja vetäytyvät mieluusti sen piiriin – kuitenkin rakentaakseen uusin viestimin yhteyksiä tämän yksityisyyden yllä ystävä- ja vertaisverkostoihin.

Kirjan inspiroivinta antia on sen

lopussa oleva katsaus siihen, kuinka eri kielissä (saksa, tanska, kreikka, slovenia ja ranska) pyritään terminologisesti hallitsemaan sitä semanttista kenttää, jota englannin kielen nykyakateemisessa käytössä paimennetaan termeillä *audience* ja *public* (tai tarkemmin: termin *public* tietyillä erityismerkityksillä). Yritän palata tähän erittäin kiinnostavaan ja laajempaa tarkastelua ansaitsevaan aiheeseen jossain tuonnemmassa yhteydessä. Tässä riittääköön toteamus, että tämä kenttä kaipaa ilmiselvästi terminologista uudistamista – muuallakin kuin meillä.

VEIKKO PIETILÄ

Interaktiivinen digi-tv: hukattu mahdollisuus vai puhjennut kupla?

**Pertti Näränen:
DIGITAALINEN TELEVISIO.
ANALYYSIJÄ ALKUHISTORIASTA, VIESTINTÄPOLIITTISISTA HAASTEISTA JA TV-JÄRJESTELMÄN MUUTTUMISESTA.**

Tampere: Acta Universitatis
Tampereensis 1132, Tampere
University Press, 2006. 257 s.

Pertti Näräsen väitöskirja koostuu yhteenveto-osasta ja seitsemästä artikkelista, jotka on julkaistu vuosina 1999–2003 alan koti- ja ulkomaisissa tieteellisissä julkaisuissa tai kirjoissa. Artikkeliväitöskirja tuo mukanaan tietyn epäyhtenäisyyden, mutta samalla myös mahdollisuuden tarkastella jotakin ilmiötä monesta eri näkökulmasta.

Näränen toteaa, että väitöskirja keskittyy kuvaamaan television digitalisoinnin eurooppalaista syntyhistoriaa, siihen liittyviä viestintäpoliittisia haasteita ja ongelmakohtia sekä vaikutuksia tv-markkinoihin ja -sisältöihin. Hän ilmoittaa myös käsittelevänsä digitaaliseen televisioon liitetyjä yhteiskunnallisia lupauksia, kuten tv-journalismin ja televisiojulkisuuden kehittämisen kannalta kiinnostavia toiveita uusista vuorovaikutteisista palveluista.





Teknologisessa mielessä Näränen tarkastelee maanpäällistä, niin sanottua antennivälitteistä digitaalista televisiota (s. 9–10).

Vaikka asia ei käy ilmi tutkimuksen otsikosta, Näränen käsittelee paljon EU:n digitaaliseen televisioon ja erityisesti television interaktiivisuuteen liittyvää viestintäpolitiikkaa, jota myös hänen tutkimuksensa päätulokset koskevat. EU:n viestintäpolitiikasta kirjoitetaan Suomessa vähän, joten on tervehdittävä ilolla asiaa koskevaa tutkimusta. Tässä arviossa kiinnitän huomiota tutkimuksen päätuloksiin ja tutkimuksen metodiin.

Näränen toteaa Denis McQuailiin viitaten, ettei mikään yksittäinen viestinnän teoria voi tarjota viestintäpolitiikalle normatiivista perustaa vaan teorian rooli on lähinnä koota ja integroida havaintoja, luoda skenaarioita ja auttaa navigoimaan tulevaisuuteen. Viestintäteoria pyrkii lähinnä ennakoimaan sekä ohjaamaan muutosta, selkeyttämään käsitteitä, luomaan ennusteita ja hypoteeseja (s. 12–13). Näränen (s. 13) siteeraa McQuailia:

Median teoria on pääasiallisesti asioihin perehtynyttä valvutun suutta siitä mitä tapahtuu, kun yhteiskunnan viestinnän järjestelmät muuttuvat.

Näränen pyrkii noudattamaan ohjetta teorian roolista ja tavoittelee älykäästä pohdiskelua aiheesta luomatta kuitenkaan selviä hypoteeseja ja vastahypoteeseja. Tällainen menetelytapa edellyttää asioiden monipuolista ja huolellista käsittelyä myös vastakkaisista näkökulmista. Tähän liittyykin Näränen tutkimuksen ensimmäinen ongelma. On helpompaa etsiä tukea omille näkemyksilleen kuin pyrkiä asian sellaiseen käsittelyyn, jossa pohditaan vastakkaisten näkemysten mahdollisuutta, myös omassa tutkimuksessa esille tuotujen seikkojen valossa.

Tutkimuksen tulosten kannalta keskeisin jakso löytyy sen liiteartikkelista 5. Artikkelin nimi on "The Opportunity Lost and Found? European Regulation of Digital Television" ja se on julkaistu vuonna 2003 teoksessa *Broadcasting & Convergence. New Articulations of the Public Remit*. Jakso on seuraava:

Kasautuva evidenssi osoittaa selvästi, että yhteiskunnallisella sääntelyllä ja teollisuusvetoisella sääntelyllä on molemmilla tilillään enemmän epäonnistumisia kuin onnistumisia. Tämä heikko eurooppalainen standardi koskeva ja DTV-teknologiaan liittyvä sääntely ilmentää hukattua mahdollisuutta. Itse asiassa EU:lla oli runsaasti mahdollisuuksia säännellä tarvittavia DTV-standardi edistääkseen yleiseurooppalaisen television markkinoita, joilla olisi kasvava kuluttajien valinnanmahdollisuus palvelujen alalla. Eurooppalaiset politiikan tekijät epäonnistuivat tässä, koska he olivat liaksi kietoutuneita minimalistisen regulaation illusoriin periaatteisiin ja ihannoivat yksityistämistä, vaikka samaan aikaan yrittivät kieltää monopolia tiukalla kilpailua koskevalla sääntelyllä. Edelleen politiikan tekijät jäsenmaissa olivat selvästi alkuvaiheen entusiasmin hurmaamia ja halluttomia hidastamaan digitalisointia kansallisella regulaatiolla ja standardisointikysymyksillä ja olivat lisäksi liian innostuneita suojelemaan valtakunnallisia yleisradioyhtiöitä. Tällaisen laajan politiikan epäonnistumisen hintalappu jatkaa nousuaan. Ei pelkää ole hukattu paneurooppalaisen television mahdollisuuksia, vaan tilanne on tehnyt digitelevision interaktiivisten sovellusten tuotannon valtavan kaltaiseksi ja riskialttiiksi, koska ne täytyy räätälöidä erikseen sopimaan jokaiseen eri digisovittelustaan. Tämä hidastaa interaktiivisen television sovellusten tekemistä ei-kaupallisiin ja julkisen edun (ja palvelun) mukaisiin tarkoituksiin ja jarruttaa niiden mahdollisuuksia helposti kulkea yli rajojen Euroopassa. (s. 222).

Vaikka Näränen ei sano yllä asiaa aivan suoraan, kysymys oli seuraava: EU menetti mahdollisuuden interaktiiviseen televisioon, koska se ei tehnyt mittaluokkaedun mahdollistavaa MHP-API-standardia pakolliseksi ja ainoaksi interaktiivisen television standardiksi niin sanottuun viestintälakipakettiin kuuluvassa puitedirektiivissä ja sen 18 artiklassa. Huolimatta Euroopan parlamentin ja eräiden sidosryhmien voimakkaasta painostuksesta, EU:n komissio edellytti MHP:n

edistämässä jäsenvaltioilta vain vapaaehtoisia keinoja, ja hyväksyi markkinatilanteen, jossa sekä MHP:llä että yrityskohtaisilla ja muilla avoimilla standardeilla oli sijansa. Tämän vuoksi MHP ei yleistynyt jäsenvaltioissa.

Tutkimuksessa käsiteltävästä historiallisesta ja yhteiskunnallisesta kehityskulusta ei ole mahdollista rakentaa sellaista asetelmaa, jossa voitaisiin kokeilla eri politiikkavaihtoehtojen lopputulosta. Siten lopulliset syyt jollekin kehityskululle asetettujen tavoitteiden tai toiveiden toteutumatta jäämisestä jäävät viime kädessä spekulatiivisiksi. Näränen tutkimuksen heikkous liittyykin siihen, että hän on ainakin implisiittisesti asettanut lopputulokseen seuraavan: "Interaktiivinen televisio epäonnistui, koska Euroopan laajuinen avoin standardi ei ollut pakollinen". Vaikka Näränen tuo esille useita MHP:n syntyyn, ominaisuuksiin, kehittämiseen ja käyttöönottoon liittyviä negatiivisia seikkoja, hän ei halua koota ja analysoida niitä esimerkiksi seuraavien otsikkojen alle: tuliko MHP leviämisen kannalta liian myöhään markkinoille? Oliko standardin käytännön toteutus riittävän hyvä? Miksi varsinaisen interaktiivisuuden mahdollistava paluukanava jäi puuttumaan? Miksi tärkein interaktiivinen elementti digiteleviiossa liittyykin GSM-tekstiviesteihin, ei MHP:hen?

Ja edelleen, miksi vain harvat maat ottivat MHP:n käyttöön ja niissäkin moni vain pienessä mitaluokassa? Miksi MHP:tä ei otettu käyttöön lainkaan Englannissa ja Ranskassa? Miksi vain lobbaus standardin puolesta oli voimakas, eivät käytännön toimet? Oliko pyrkimys edistää MHP:tä myös pyrkimys estää kilpailijoiden toimintaa interaktiivisuusmarkkinoilla? Miksi kuluttajat valitsivat digisovittimien karvalakkimallit, eivät MHP-malleja? Eihän tämä voi olla vain hintakysymys, kun ajatellaan esimerkiksi 16:9 sivusuhteen televisioiden, litteiden televisioiden ja kovalevyllä varustettujen digisovittimien voimakasta kysyntää? Olisiko MHP:n pakollisuus itse asiassa heikentänyt interaktiivisen television mahdollisuuksia? Ja tärkein kysymys olisi ollut seuraava: oliko interaktiivisen

television visio tuolloin itse asiassa kupla, joka perustuikin virheellisiin odotuksiin? Systemaattisempi vastaaminen tällaisiin kysymyksiin olisi tuonut varsinaista syvyyttä ja sävyjä tutkimukseen. Maanpäällisen digitaalisen television hype-aspektiin liittyy muuten erinomaisella tavalla sen alkuaan mainoskampanja televisiossa, jossa sitä verrattiin HKL:n siniseen bussiin, joka vie yksittäisen kulkijankin yksilöllisesti valittuun osoitteeseen, ja armeijan soppajoon, joka tarjoaa gourmet-tasoinen ruokalistan (s. 57).

Näräsen antaa kuitenkin vastauksia näkökulmansa valinnalla. Viestintäpolitiikkaa käsittelevän tutkimuksen yksi piirre on usein sen läheinen liittyminen itse viestintäpolitiikan harjoittamiseen. Näräsen (s. 10) sanoo asian seuraavasti: "Tutkimusvaiheen vaikeudet olen hyväksynyt sillä perusmotiivilla, että olen halunnut tutkimukseni voivan jossain määrin myös vaikuttaa digi-tv-kehitykseen sen vielä ollessa muotoutumassa." Näräsen puolustukseksi on silti todettava, että avoimien standardien edistäminen on yhteiskuntapolitiittisesti tärkeää ja laajasti sellaiseksi koettua.

Näräsen toteaa yhteenveto-osansa lopussa, että television digitalisoituminen avasi mahdollisuuksia muuttaa olennaisesti television mediaroolia ja toiminnallisuutta vuorovaikutteisten palvelujen suuntaan. Digi-tv etenee nyt kaikkialla Länsi-Euroopassa, mutta uusiin vuorovaikutteisiin palveluihin liittyvät toiveet ja tietoyhteiskuntatavoitteet voidaan kuitenkin vähitellen unohtaa. Syynä tähän on katsojien heikon kiinnostuksen ja teknisten vaikeuksien ohella eurooppalaisen viestintäpolitiikan kyvyttömyys ohjata kehitystä esimerkiksi tukemalla vahvasti yhteisen MHP-standardin asemaa (s. 137).

Tämä on tietysti kovin pessimistinen näkökulma. Vaikka olen edellä kritisoinut Näräsen tutkimuksen keskeistä lopputulosta, hänen johtopäätöksensä MHP:n nykytilasta on toki validi. EU:n komissio on äskettäisessä uudessa avoimia standardeja koskevassa tiedonannossaan (KOM(2006) 37 lopullinen) edelleen päättänyt edellyttää vain vapaaehtoisia toimia digitelevision avoimien standardien edistämi-

sessä, mutta MHP:n rinnalle on noussut Englannissa käytössä oleva avoin standardi MHEG-5 ja WTVML (*Wireless Mark-up Language* n laajennus). EU pohtii myös muiden avoimien standardien kuten PCF (*Portable Content Format*) virallistamista. Yrityskohtaiset standardit pysyvät edelleen markkinoilla.

On myös tuotava esiin, ettei interaktiivinen televisio enää rajoitettu maanpäälliseen televisioon ja MHP:hen. Kiinnostuksen painopiste uuden median alueella on siirtynyt pois interaktiivisesta maanpäällisestä televisiosta uusille alueille, kuten laajakaistaiseen avoimeen Internetiin mukaan lukien tv-palvelut, Internet-televisioverkkoihin (IPTV) ja mobiilitelevision, joissa kaikissa paluukanava on luonnollinen elementti. Tämä nostaa interaktiivisuuden uudet piirteet ja uuden aallon esiin.

Näräsen väitös on maanpäällisen digitalisoinnin alkuvaiheen kuvauksena mielenkiintoinen, mutta kiistanalainen. Se on kuitenkin lähtökohta digitaalisen television interaktiivisuuden kehityskulkuja seuraavan kerran arvioitaessa.

MARTTI SORAMÄKI

OPINNÄYTTEET VUONNA 2005

HELSINGIN YLIOPISTO

Puhetieteiden laitos
(Puheviestinnän linja)

Pro gradu -tutkielmat:

Finstad, Minna: Poliitikot puheviestijöinä: katsaus poliitikkojen viestintäosaamiseen.

von Flittner, Julia: Itse valtioiden imagot: animaatioarjan katsomisen yhteys mielikuviin politiikoista.

Karasvaara, Katja: Ääneenajattelu-menetelmä kämmentietokoneen uutispalvelun tutkimisessa.

Nurro, Anu-Tuulia: Esimiesten käsityksiä puheviestinnästä alaisten kanssa hankalissa tilanteissa.

Pääskylä, Terhi: Tunteita, tavoitettavuutta ja kauppajuttuja: matkapuhelimen rooli nuorten aikuisten parisuhdeviestinnässä.

Raittinen, Anna-Leena: Naurua sohan pohjalta: dialogi huumorin muodostajana The Royle Family -tilannekomiassa.

Virtanen, Ira: "Piti vähän puhua": tukea hakeva viestintä keski-ikäisten yksineläjien läheisissä ja tärkeissä ihmissuhteissa.

Viestinnän laitos

Väitöskirja:

Töyry Maija: Viestintä: varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat: neuvottelujä lukijasopimuksesta.

Pro gradu -tutkielmat:

Airaksinen, Liisa: Digitaalinen kuilu vai digitaalinen silta?: Intranet organisaation sisäisessä viestinnässä.

Aulin, Liina: Kansallinen uutistomisto kansainvälisessä uutisvirrassa: STT:n ulkomaan uutisten käyttö suomalaisissa joukkoviestimissä.

Avellan, Eija: Extranet-informaation hallinta tietointensiivissä organisaatioissa.

Bäck, Anna: SHOAH – att göra film om förintelsen.

Dahlvik, Åsa: De vackra och de mäktiga: en analys av kvinnobilden i Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet, Ilta-Sanomat samt Iltalehti.

Ekrem, Eva: I valet och skvalet: en undersökning av musiken i Radio Vega.

Granholm, Marie: När häften av befolkningen blir en bräkdal: undersökning av könsfördelningen bland källorna i dagstidningsnyheter samt journalisters syn på könsfördelningen.

